

Stockholm 2023-05-09

Skogsstyrelsen

Yttrande över remissen *Natur- och kulturvårdande skötsel av skog*

Sveriges Hembygdsförbund (SHF) har tagit del av remissen och vill framföra följande synpunkter på förslaget.

SHF engagemang för hållbara landskap och kulturmiljöarbete innebär att vi vill värna både kulturmiljövärden och det gröna kulturarvet, dvs det traditionella brukandet som genererar biologisk mångfald. Därför välkomnar SHF att den remitterade strategin tar ett helhetsgrepp och omfattar både de natur- och kulturvärden som finns i skogen. Det är viktigt att man inte bara ser till de kulturvärden som är anläggningar av förädlad material utan även de landskap som människan format av levande växtmaterial. För att det biologiska kulturarvet ska kunna finnas kvar, både i fysisk form och immateriellt, dvs berättelsen om hur det skapas, behöver kunskapen om hur man anlagt det bevaras och skötseln av det fortsätta. Ibland kan kunskapen behöva återerövas genom forskning och dokumentation. Åtgärderna för att kulturlandskapet ska kunna fortleva kan vara både restaurering, om värdena har minskat, och en fortsatt skötsel.

SHF anser att det är viktigt med landskapsperspektivet och att man väver in de regionala planerna för den gröna infrastrukturen. Därför är det bra att det lyfts i kapitlen 6.3.1 och 5.3, vilket även kan förbättra förutsättningarna för uppfyllandet av EU:s art- och habitatdirektiv och den delen som handlar om hållbarhet i regeringsuppdraget *Ökad hållbar tillväxt*.

SHF ser att det kan finnas ett behov av regionala planer för hur man bör arbeta utifrån de utpekade fokusgrupperna, såsom grön infrastruktur, naturvårdsbränningar, natur- och kulturmiljöperspektiv. I dessa bör prioritering av skötselåtgärder göras, som är anpassade efter de regionala särarterna i landskapet.

I kapitlet 5.2. *Biologiskt kulturarv och kulturmiljöer* beskrivs människans närvaro i skogen sedan urminnes tider och hur kulturarvet från olika tider ska ”vårdas för att bestå över tid”, vilket SHF tycker görs på ett föredömligt sätt.

Eftersom strategin inbegriper skötsel förslag även för frivilligt avsatta skogar, anser SHF att det bör avsättas medel till bidrag att söka för fler skötselinsatser än skogsbyte.

I kapitel 5.1.3. *Naturmiljöer och arter kan behöva hänsyn vid skötselåtgärder* står att det kan finnas behov av att söka tillstånd eller dispens för att utföra skötselåtgärder. SHF anser att det är viktigt att förvaltningen av skogen inte försvåras, utan att man kan utforma ett enkelt och likvärdigt sätt att handlägga ärenden i de olika länen. Utifrån kännedom av tidigare processer vill SHF även understryka vikten av att länsstyrelserna har ett väl fungerande samarbete mellan de enheter som hanterar kulturmiljöfrågor och naturvårdsfrågor, så att helhetsgreppet på landskapets olika värden fortsatt hålls ihop även när strategin ska verkställas.

Brandpräglade skogar

Kapitlet om naturvårdsbränning handlar om naturliga störningar. Ur kulturmiljösynpunkt ser SHF positivt på att det finns stycken om både hur hänsyn ska tas till kulturmiljövärden och till renskötselns behov. SHF anser även att det är positivt att man föreslår ett flertal insatser för att skydda kulturmiljöer vid naturvårdsbränningar och att Riksantikvarieämbetet pekats ut som en av de ansvariga myndigheterna.

Sumpskogar

I kapitlet 9.3.1. *Återställning av hydrologi* står att ”Alla sumpskogar som är påverkade av diken och som det är praktiskt möjligt att återställa hydrologin i bör på lång sikt planeras för återställning.” SHF håller här inte med om den viljeyttringen och anser inte att så bör ske. I stycket före räknas en del av de kulturmiljövärden som kan finnas i sumpskogar upp. Här anser SHF att man bör, som det står under punkt 3 på samma sida, använda sig av de regionala handlingsplanerna och i dessa peka ut viktiga biologiska värden som kulturmiljöerna utgjort och istället överväga att bevara dessa. En av de kulturmiljöerna som räknas upp, översilningsängar, finns dessutom med som en av de kulturmiljöer som man ska ta *god miljöhänsyn* till i skogsbruket. I kapitlet 9.3.1.2. *Hänsyn till kulturmiljövärden* står att områden bör inventeras med fokus på hävdgynnade arter. När det utreds vilka insatser som behövs för att säkerställa förbättrad hänsyn till kulturmiljöer vid hydrologisk restaurering (9.4.1.1.) anser SHF att man använder det historiska kartmaterialet över området för analys så att den historiska markanvändningen kan utgöra grund för val av åtgärder och att berättelsen om landskapet inte går förlorad, utan istället kan stärkas till kommande generationer. Man behöver vara medveten om att utdikningen utgjorde möjlighet för människor att överleva när bristen på mat blev stor i samband med befolkningsökningen i slutet på

1800-talet. Man bör även i en utredning inbegripa krisberedskapstanken och säkra livsmedelstillgången för befolkningen även i framtiden.

Sväm- och strandskogar

I texten om sväm- och strandskogar uppräknas vissa äldre kulturmiljöer i kapitlet 10.2 *Typiska kulturmiljöer*, medan de yngre, såsom flottningsleder och vattenkraftregelringar omnämns endast som största hoten i kapitlet före. Dessa kulturmiljöer är också värdefulla, inte bara ur kulturmiljöperspektiv utan även ur krisberedskapsperspektiv. Kapitlet 10.4 *Hänsyn till kulturmiljövärden* bedömer vi som ganska torftigt formulerat, eftersom inga av de bebyggelseantikvariska hänsynen har tagits med, utan endast de arkeologiska. Här saknar SHF även landskapsperspektivet samt hur hållbara de föreslagna åtgärderna är ur ett vidare samhällsperspektiv. SHF anser även att kapitel 10.6 *Stärkt vård av kulturmiljöer*, inte fördjupat sig tillräckligt i ämnet eftersom det endast utgörs av en övergripande mening och dessutom inte pekar ut någon ansvarig myndighet för utredningen.

Betespräglade skogar

I kapitlet om bete vävs den historiska markanvändningen in på ett föredömligt vis, liksom de föreslagna åtgärderna. Det kommer öka markernas öppenhet och gynna djurhållarna på landsbygden, vilket SHF anser är bra ur ett landskaps- och krisberedskapsperspektiv. Det är även positivt att man vill utreda ersättning till skogsbete samt att fortsätta pågående samarbete om att ta fram och sprida kunskap om biologiskt kulturarv i tidigare hävdade marker. Något SHF bedömer vara en mycket god idé är även förslaget att riktade medel bör gå särskilt till länsstyrelserna, för uppstart av eller arbete med betesförmedling. I vårt program för det hållbara landskap lyfter vi vikten av det lokala perspektivet, varför vi ser fram emot det fortsatta framtagande av ett kunskapsunderlag om historisk betesdrift och lokala brukningsmetoder samt genomförande av kurser som kombinerar det biologiska och det kulturhistoriska perspektivet för att stärka lokal anpassning av genomförandet. Likaledes stöttar vi förslaget att den historiska markanvändningen uppmärksammas som en särskild del i Skogsstyrelsens rådgivningskampanj. Något SHF saknar är att riskerna med att boskap kan skadas av vilda djur utreds, vilket skulle kunna göras tillsammans med Jägarförbundet.

Lövängar och skogar som präglats av löv- och vedtäkt

Liksom de betespräglade skogarna beskrivs de här miljöernas kulturhistoriska värden på ett pedagogiskt vis. Däremot hade stycket om stubbskottbruk vunnit på att beskrivas på samma sätt, så att större förståelse för vilken sorts brukande det handlar om kan öka. SHF ser även här att det är mycket värdefullt att dessa kulturmiljöer med biologiska

värden lyfts fram och värnas. Något som kan läggas till i skötselmetoderna är att spara så kallade dragare vid restaureringshamling, eftersom det hjälper att hålla trädet vid liv vid kraftig beskärning.

Bokskogar

SHF tycker det är värdefullt att man omnämner svinahus för ollonsvin under typiska kulturmiljöer i bokskogar, eftersom det visar på hur man brukat just denna typ av skogsmark i äldre tider. För att skydda alla kulturmiljöer i den här typen av skogar, anser vi också att det är bra att man i strategin föreslår en utredning om hur man kan säkerställa kulturmiljöerna vid naturvårdande skötsel.

Insatser för naturtypgrupp

Uppföljning av miljö kvalitetsmålen är inte alltid helt enkla, därför anser SHF att förslaget att ett system för insamlande av uppgifter om naturvårdande skötsel utvecklas är en god idé, så att bland annat miljömålet *Levande skogar* kan följas upp och rapporteras. Det är dock skralt med utvecklingsförslag när det gäller sväm- och strandskogar. SHF kan se ett behov av att man utvecklar en metod för att få en översyn av hur mycket av sådan naturtyp det finns i landet som är formellt och/eller informellt skyddade och vilka som är påverkade av regleringar av olika slag samt hur man där ska välja ut åtgärder så att både kultur- och naturmiljövärden kan främjas.

Bilaga 3

I bilaga 3 finns en sammanställning med föreslagna insatser för att genomföra strategin. Dessvärre konstaterar SHF att fokus i fortsättningen kommer präglas av insatser som är inriktade mot naturvården och därmed kommer inte den helhetsbild som strategin haft som ambition att ha kunna fullföljas vid genomförandet. Ingenstans nämns hur man ska ta hänsyn till t ex översilningsängar eller de kulturvården som torvtäcker besitter. Generellt omnämns mycket oftare betet än ängar, vilket blir missvisande eftersom det förekommit både hård- och sidvallsängar, vilka varit en förutsättning för djurhållningen.

För Sveriges hembygdsförbund

Jan Nordwall
Generalsekreterare

Helena Rosenberg
Kulturmiljöstrateg